

Ecclesiastes

Ya meippanggep eyan libluh ni Ecclesiastes

Ya nengitudek eyan libluh ey hi Solomon. Ya eyad libluh ey neitudek hu humang eyan kantuy: “Kaw wada hu silbin biyag eyad ta-pew ni puyek?” Heninnuy hu neamtaan tu: “Endi silbin biyag eyad ta-pew ni puyek hedin endi hi Apu Dios di biyag tayu.”

Impeamta etan ni nengitudek eyan libluh ida etan kamepennidwan kameipahpahding eyad ta-pew ni puyek. Pinhed etan ni nengitudek eyan libluh ni amtaen ida etan ni memidbid e ya biyag ni hakey ni tuu eyad ta-pew ni puyek ey makulug ni endi hu silbitu hedin eleg tu ibbilang hi Apu Dios di biyag tu. Et humman hu, makahhapul ni idaydayaw tayu hi Apu Dios di biyag tayu niya mandinnel itsun hi-gatu. Yadda etan tuun mengippahding ni nunya ey panyaggud Apu Dios hu biyag da eyad ta-pew ni puyek.

Ya neitudek eyad libluh:

1. Ya biyag ey heni endi hu silbitu tep yallin edum ni aggew ey mettey itsu niya endi hu tayu ellan ni hipa humman ni nan-aatuan tayu eyad ta-pew ni puyek. (chapters 1-2)
2. Nem hi Apu Dios ey wada hu planuh tun hi-gatsun mategu eyad ta-pew ni puyek ni keiphedan tayu niya keiddeyyawan tu. (chapters 3-10)
3. Yallin edum ni aggew ey mepappeg hu biyag tayu eyad ta-pew ni puyek, et humman

hu mahapul ni meiddeyyaw hi Apu Dios di biyag tayu. (chapters 11–12)

Emin ey endi silbitu

¹ Huyyadda in-inhel etan ni mittuduh e u-ungngan David e patul lan nunman. Huyyan mittuduh ey nambebley di Jerusalem. Heninnuy kantu:

² Emin ey endi silbitu. Em, emin ey endin hekey silbitu.

³ Hipa gun-uden ni tuun umngungunu?

⁴ Kamanhinhinullul hu tutu-u, kamangkei-ungnga edum ey kamangkettey edum, nem kamannananeng hu puyek e eleg mehulluli.

⁵ Henin aggew e simmimil ni nelinug ey anggegannu mewan ni nambangngad di simmilan tu.

⁶ Heni mewan ni dibdib e nampalaw di south ni nampalaw mewan di north e kamambinbi-nangngad.

⁷ Yadda dama kulukul niya wangwang ey ida kamampellow ni emin hu danum dad baybay nem kapyatun eleg mepnu et eleg mehewwal. Ey nambangngad ida mewan humman ni danum di kulukul niyad wangwang ni nalpuan da.

⁸ Kamengippeinglay hu neitu-wan. Eleg mehingla hu matan daka ennang-anga ey eleg mehingla hu tangilan daka deddedngela.

⁹ Humman metlaing hu kamekapkapyu e endi edum tep yadda etan neipahding ni nunman hu kameipahpahding ni nunya. Emin hu hipan wadad eyad ta-pew ni puyek ey wada dedan ni nunman.

¹⁰ Wadadda na-mu menghel ni kanday “Yan nunyan ebuh hu wada hanneya.” Nem eleg, tep neipahding dedan lan nunman ni eleg itsu pay ni maiungnga.

¹¹ Ey mukun hanniman, ey tep eleg hengngudaddan tuun nemnemnemen hu neipenahding lan nunman. Ey henin nunman idalli dama hu mangkei-ungnga e eleg dalli hannemnem hu kameipahpahding ni nunya.

Endi silbin laing

¹² Hi-gak ey mittuduhhak niya patullak di Israel ey nambebleyyak di Jerusalem.

¹³ Impahding kun emin hu kabaalak ni mengewwat ni emin ni hipan kamekapkanya eyad ta-pew ni puyek. Ey neawatan ku e nekalligat hu neitu-wan ni indawat Apu Dios ni tuu.

¹⁴ Emin hu wada eyad ta-pew ni puyek ey endi silbitu e heni kapeppepduga hu dibdib.

¹⁵ Yadda nepiku ey eleg mabalin ni andengen ey eleg mabalin ni pekibbillang hu endi.

¹⁶ Kangkud nemnem kuy “Nelalla-ingngak ey daddakkel inamtak niya daddakkel hinenikta-mak nem yadda la edum ni nampatul eyad Jerusalem.”

¹⁷ Impahding ku mewan ni emin hu kabaelan ku ma-lat amtaen ku hu eleg pan-ingngehan ni kalinaing niya kakinulang ni nemnem. Nem anin huyya et endi silbitu e heni kapeppepduga dibdib.

18 Hedin kamangke-dumi kalinaing ey kamangkema-ma lemyung. Hedin kamangke-dumi inamta ey kamangke-dumi degeh ni nemnem.

2

Endi silbitu hedin ebuh annel ni kaipapaptek

¹ Kangku mewan di nemnem kuy “Imay kuma et yadda pan-am-amlengan ni annel hu nak hep-puheppulen.” Nem neamtaak e endi silbiddan nunman.

² Tam heni ita kaman-angngaw hedin ian-anteng hu ngi-ngi. Kaw wada kayyaggud ni megun-ud hedin ebuh pan-amlengan ni annel ni peppepdugen.

³ Pinatnaak mewan ni an menginnuinnum malat umamlenggak tep pinhed kun hiktaman hu kapan-amlengin kaheppuheppuladdan tutu-uyad ansikkey ni biyag eyad ta-pew ni puyek. Nem huyyan nakka pehpehding ey hanniman dama kapehpehding idan endi nemnem tu ey ya nakka heppuheppula ey ya laing.

⁴ Dakel mewan edum ni impahding kun hamak kun pan-amlengak. Nengapya-ak ni baballey ey sineneman kudda mahkang ni legunta.

⁵ Ey impatenem ku hu galden ku niya leguntak ni klasih ni keyew ni kamekkan lameh tu.

⁶ Ey nampekapya-ak idan lebeng et alaken ku, et panenum kuddan nunman ni nangkeitnem.

⁷ Dakel mewan gintang kun himbut, ey hedin nan-ungngadda ey nambalin ida mewan u-ungnga dan himbut ku. Emin ida la nampampatul di Jerusalem ey hi-gak kedaddakkelan hu kalneroh tu niya gelding tu.

⁸ Nan-i-liddan ap-apud edum ni bebley hu bal-ituk, yadda silber niyadda nangkenginan batu. In-ena-appehan da-ak idan lalakki niyadda bibi-in nelaing ni man-a-appeh, ey dakel hu kakat-agun bibi-in imbilang kun ahwak. Emin ida huyya ey kamengippeamleng ni hi-gak.

⁹ Nelalla-ingngak ey nandingngellak ni peteg nem yadda la edum ni nan-ap-apud Jerusalem.

¹⁰ Emin hu pinhed ku ey illak niya emin kamengippeamleng ni hi-gak ey impahding ku. Ey emin ida hu nakka pehpehding ey nakka pan-amlengi. Huyyadda ginun-ud kud emin ni ngunuk.

¹¹ Nem entanni et nakka nemnemadda emin etan neligat ni ingngunungunuk ey endi silbitu. Heni nak pinpindug hu dibdib. Ya kakulugan tu ey emin hu wadad puyek ey endi silbitu.

¹² Kangkud nemnem kuy “Kaw wada eggak ipahding ni ippahding alin meihullul ni hi-gak ni mampatul?” Entanni ey ninemnem ku hedin hipa silbin kinalaing et ya kakulang ni nemnem. Ey huyya nengamtaan ku e

¹³ i-imman tu-wa anhan hu laing nem ya endi nemnem. Henin kawwalwal e i-imman nem ya engeenget.

¹⁴ Ya nenemneman ni tuu ey han-ang-ang tu hu tuka dellana. Nem ya tuun endi nemnem tu ey eleg tu han-ang-ang dellanen tu e heni wadad

engeenget. Nem anin na-mun nenemneman itsu winu endi nemnem tayu et nan-ingngeh hu pambalanan tayu tep mettey itsun emin.

¹⁵ Kangku mewan di nemnem kuy “Ma-nut nenemnemannak nem metteyyak metlaing. Et humman ni meippahding ni hi-gak ey meippahding damaddan endi nemnem tu. Hipa tep silbi tun nenemnemannak? Endi.”

¹⁶ Tep ya nenemneman ni tuu et ya endi nemnem tu ey nan-ingngeh ida e mettey ida et meliwwan ida.

¹⁷ Et humman hu anggebe-hel ku hu biyag, tep endi silbin emin ni kamekapkapyaya eyad ta-pew ni puyek. Humman kumedek hu kaum-idwat ni degeh ni nemnem tep endi nisi silbin emin e heni kepeppepduga dibdib.

¹⁸ Maggeh pay nemnem ku tep inamtak e yallin edum ni aggew ey hin-appil ali mengellan emin idan limmuk ni nan-aatuan ku.

¹⁹ Ey hipa pengamtaan ku hedin yaddalli memeltan idan limmuk ey kayyaggud ali pehding da winu eleg? Nanna-ud e anin ni nenemneman ida winu eleg, et beltanen dalli metlaing emin hu limmuk ni nan-aatuan ku niya inemung ku tep nelaingngak. Aeyulah! Endi silbitu nan-aatuan ku niya laing ku.

²⁰ Et peteg kumedek lemyung kun nak nan-aatun ni nangngunungunu.

²¹ Nangngunungunu hakey ni tuu e inusal tu inamta tu niya laing tu et mawedadda limmu tu ey ihhi-yan tu ni-ngangu etan ni tuun eleg ni hekey maetu. Endin hekey silbitu ey beken ni lebbeng tu huyyan an meippahding.

²² Hipa silbin emin ni kapan-aatuin tuu eyad ta-pew ni puyek? Endi!

²³ Maggeh hu annel ni kawwalwal ey ita kaum-lelemyung, tep nemahhig niya neligat hu ngunu. Anin yan hileng et eleg um-ali ugip tep dakel kakemunnumunnuin nemnem. Nem emin ey endi silbitu.

²⁴ Ninemnem ku law e ya dedan kayyaggud ni pehding ni hakey ni tuu ey mammanggan niya mengi-innum ey pan-am-amlengan tu hu ngunu tu. Neamtaak e huyyaddan pan-am-amlengan ey nalpun Apu Dios.

²⁵ Tep gullat ni endi hi APU DIOS ey endi kenneh niya endi pan-am-amlengan.

²⁶ Kaiddawsin Apu Dios ida etan kamengippeamleng ni hi-gatun dakel ni inamta, ya laing niya amleng, nem ya etan tuun neliwatan ey tagan tu amung ni limmu tu, nem lektattuy neidwat etan ni kamengippeamleng nan Apu Dios. Nem endi dama silbitu, huyya heni kapeppepduga dibdib.

3

Wada tsimpuh ni emin

¹ Emin ey wada tsimpuh tu. Anin ni hipan kameippahding eyad ta-pew ni puyek et wada tsimpuh tu.

² Wada tsimpuh ni kakei-ungngai ey wada tsimpuh ni kaketteyi. Wada tsimpuh ni pan-tenneman ey wada tsimpuh ni pengebbutan ni intanem.

³ Wada tsimpuh ni petteyan ey wada tsimpuh ni pengippeyaggudan. Wada tsimpuh ni pemah-bahan ey wada tsimpuh ni pengapyaan.

⁴ Wada tsimpuh ni nengngihan ey wada tsimpuh ni ngi-ngian. Wada tsimpuh ni lemyungan ey wada tsimpuh ni penattayawan.

⁵ Wada tsimpuh ni pengiwwehitan ni batu ey wada tsimpuh ni pengemmungan. Wada tsimpuh ni pan-aakwalan ey wada tsimpuh ni panhindedkugan.

⁶ Wada tsimpuh ni penemmakan ey wada tsimpuh ni penellakan. Wada tsimpuh ni pengitluan ey wada tsimpuh ni pengibbengan.

⁷ Wada tsimpuh ni pemi-kian ey wada tsimpuh ni penutupan. Wada tsimpuh ni i-inengan ey wada tsimpuh ni e-helan.

⁸ Wada tsimpuh ni pan-impipinhedan ey wada tsimpuh ni pan-inhiringitan. Wada tsimpuh ni panggugubatan ey wada tsimpuh ni linggepan.

⁹ Hipa kagun-udan tutu-ud daka panligligasin ngunu?

¹⁰ Nakka nenemnema hedin hipa pinhed Apu Dios ni pambalanan eyan ngunu tayun indawat tu.

¹¹ Impeamnun Apu Dios ni emin hu ninemnem tun meippahding ni ustuh ni tsimpuh ni keippahdingan tu. Ey inha-ad tud nemnem ni tuu hu neminshed dan mengewwat ni meippahding alin edum ni aggew. Nem eleg han-awat idan tuu hu pambalanan idan impahding tu niyaddalli ippahding tu.

¹² Et humman hu, ya ngu kangkun kayyaggud ni pehding ni tuu ey man-am-amleng ida, ey ippahding da kayyaggud eyan ketaggu da.

¹³ Ey mammangnan ida niya mengi-innum ida et pan-am-amlengan da hu nan-aatuan da, tep emin ida huyya ey indawat Apu Dios.

¹⁴ Emin hu impahding Apu Dios ey mannana-neng ni ingganah. Eleg mabalin ni an me-duman winu an me-kalan. Impahding Apu Dios ida huyya ma-lat hi-gatu dayawen tayu.

¹⁵ Emin ida etan kameippahding nunya winu meippahding alin edum ni aggew ey neipahding dedan lan nunman, tep kaippenidwan Apu Dios ni pehding ni emin hu kameippahding.

¹⁶ Ya hakey mewan ni inang-ang kun kameipahpahding eyad ta-pew ni puyek ey beken ni limpiyuh niya beken ni meandeng hu daka pengippennuh ni kasuh di korteh. Yadda kamengapyan olden ey lawah daka pehding.

¹⁷ Kangkud nemnem kuy “Medettengan ali hu gintud Apu Dios ni penuwetan tun tutu-u meip-puun di impahding dan kayyaggud winu lawah.”

¹⁸ Immalid nemnem ku e mukun kai-abulut Apu Dios hu tutu-un mengippahding ni panli-wwatan ey ma-lat pematna tun hi-gada et am-taen da e beken idan kekkeddukdul nem yadda animal.

¹⁹ Ya tuu et ya animal ey nan-ingngeh ida e dibdib daka yahyaha, ey mettey idan dewwa. Et humman hu, beken ni kekkeddukdul hu tuu nem ya animal. Eleg meewwasi.

²⁰ Emin ida ey hakey hu lawwan da, yad puyek hu nalpuan da ey yadman pambangngadan da. Tep hedin mettey ida man mambangngad idad puyek.

²¹ Hipa nengamta hedin yad ahpata hu kalawwin linnawan tuu, ey yad dallem ni puyek hu kalawwin ni linnawan animal?

²² Mukun ya ngu kangku, heballi ni-ngangu man-am-amleng hu tuud ngunu tu. Humman gaputun newada itsu eyad ta-pew ni puyek. Tep kaw hipa nengamta hedin umtagu mewan hu netey et man-am-amleng di biyag tu?

4

¹ Inenang-ang ku mewan e emin di kebebbey eyad ta-pew ni puyek ey wadadda hu tutu-un kapanligligat ni edum da. Ida kaumnanginangih nem endi kamenga-alluk ni hi-gada. Ya man anhan etan kamengippeligligat ni hi-gada ey eteng kabaelan da.

² Et kangkud nemnem kuy "I-imman ida netey nem yadda mategu.

³ Nem kekkeddukdul ida mewan etan eleg maiungnga tep eleg da ang-angen niya eleg da hiktaman hu nemahhig ni ligat ni kameippe-nahding eyad ta-pew ni puyek."

⁴ Inang-ang ku mewan, e mukun ihik hu tuun umkedangyan ey tep kameemmeh ni edum tun tuu. Nem anin ni huyya et endi silbitu e heni kapeppeduga dibdib.

⁵ Yadda endi nemnem tun tutu-u ey mettey idan upa da tep eleg da pinhed ni manggunnu e daka pehebbalin man-eg-egpit.

⁶ Heballi eleg pemehhig ni mambibi-led ni manggunnu nemet wada mahapul ey melinggep ita, nem ya etan nemahhig hu kapangn-

gunnu. Tep endi damengu hu kaney hiyya law. Heni kapeppepduga dibdib.

⁷ Wada mewan hakey ni inang-ang ku eyad tapew ni puyek ni endi silbitu.

⁸ Huyya ey meippanggep etan ni hakey ni tuun endi u-ungnga tu niya endi agi tu, nem tagan tu ngunungunu et tagan tu kedangyan. Eleg tu nemnema e endi silbi tun tu tagan ngunu e eleg man-iyatun nekemtang tep endi pengippebeltanan tun kinedangyan tu. Hipa silbitu? Anggehemekek kumedek humman ni tuu.

⁹ Kedukdul hu dewwa nem ya hakey tep daddakkel hu gibbuhen dan ngunu da.

¹⁰ Ey kedukdul hu dewwa nem ya hakey ma-lat hedini na-gah hu hakey ey wada memaddang ni hi-gatu. Neligat hedini mehahhakkey ita tep endi memaddang ni hekitta.

¹¹ Ey hedini mewan ketel ni hileng ey mekekkel etan tuun hakey tu. Nem hedini dewwadda ey man-a-attung ida.

¹² Hedini hakey etan tuu man nelakah ni meapput, nem hedini wada kadwa tu ey mambaddang ida et mengapput ida. Heni etan ni kandan 'Neligat ni mepegtang hu tellun nelubid nem ya hakey'.

¹³ I-imman etan nenemneman ni kamenikken anin ni newetwet, nem ya etan nea-amman patul ni eleg tu dedngela daka ittugun ni pehding tu.

¹⁴ Ey anin ni beken ni helag ni patul humman ni kamenikken, ey anin ni balud winu newetwet et dammutun mambalin ni patul.

¹⁵ Wada hakkeyey ihik ni memaddang ni henin nunman ni kamenikken. Ey pinhed dan baddangan ma-lat mampatul.

¹⁶ Nem ma-nun lapu tu tep dakel ida kamengunnud ni hi-gatu. Nem entanni et nelabah hu pigan toon ey endi kamanlispituh ni hi-gatu tep dingkug da. Endi silbin emin, heni kapeppepduga dibdib.

5

¹ Pesi-ngai yu pehding yu hedin umhegep kayud baley Apu Dios. Kedukdul hu mandedngel itan ebuh, nem ya man-appit ni henin kai-appit idan endi nemnem tu e tuka lellelgeman man-appit nan Apu Dios, tep liwat humman.

² Ey mahapul ni pakannemnemen ni han inhel hu hipan e-helen tayun nan Apu Dios, tep wadad kabunyan ey wada itsud puyek. Et humman hu, beken ni dakel an e-e-helen.

³ Hedin wada kanenemnema ey humman kai-innepa. Hedin daman tagan ehel ey kameihla kae-hela.

⁴ Hedin wada insapatah mu nan Apu Dios, ey mahapul ni anggagannu ey impahding mu. Entan tu iu-unnud etan ni tuun endi nemnem tu e eleg tu ippahding hu insapatah tu tep eleg pinhed Apu Dios humman.

⁵ Heballi pemeggam i-ineng, nem ya kamansapatah ey eleg mu damengu ippahding.

⁶ Ey ang-ang mu et beken ni nalgem hu e-helem ni umhulun ni pambehhulan mun han ka limmaw etan ni kamengipappanggulun kapandeyyawid Tempol ni kammuy "Neihla

kumedek etan inhel ku. Beken humman ni pinhed kun issapatah.” Tep umbunget hi Apu Dios et dammutun endien tun emin hu wadan hi-gam ni nan-aatuam. Et humman hu, ang-ang mu et endi mu e-helen ni mengippebungnet ni hi-gatu.

⁷ Endi silbin nemahhig ni kapannemnem ey nalnalgem hu kaippenahding. Ya kumaddan kayyaggud ni pehding ey lispituhen hi Apu Dios ey mengu-unnud itan hi-gatu.

⁸ Hedin wada inang-ang yun newetwet ni kapanligligat idan wada kabaelan tu niya beken limpiyuh hu daka pehding ni hi-gatu, ey entan katnga yu, tep beken ni limpiyuh hu kamekap-kapya. Mukun hanniman ey tep emin hu opisyal, eta-gey winu nebabah hu saad tu, ey beken ni limpiyuh hu tuka pehding.

⁹ Henin patul e keta-ta-geyyan ni ap-apud bebley e tuka pengallaallai hu limmuddan bimmebley.

¹⁰ Ya etan tuun nemahhig impeminhed tun pihhuh niya kinedangyan, ey tuka kullangan ingganah hu wadan hi-gatu. Kaw ya kinedangyan hu kaum-idwat ni ustuh ni pan-amlengan? Beken!

¹¹ Hedin kamangke-dumi hu kinedangyan ey mangke-duman dama hu tuun um-alin umbad-dang ni mengummah nunman. Et hipa ginunud etan ni tuun nea-atu? Endi. Tuka ang-angan ebuh kinedangyan tu.

¹² Kamaka-uggip hu tuun kamea-atun manggunnu anin ni ekkut winu dakel hu kennen tu. Nem hedin ya kedangyan ey eleg meuggip ni kaguh tun kinedangyan tu.

¹³ Inang-ang ku mewan hu nemahhig ni kakek-ibbulin nemnem ni tuu eyad ta-pew ni puyek. Tagan ni tuu amung ni ikkedangyan tu nem humman ali umhulun ni kebabahan tu

¹⁴ winu tellaken tu emin humman gapuh ni lawah ni mekapkapy et endi law pebeltan tun u-ungga tu.

¹⁵ Ya tuun ebuh hu keddangyanan tun tuka ipapaptek ey mettey alin en-endi-an, e heni lan neiunggaan tu eyad ta-pew ni puyek e endin hekey hu ina-alla tu.

¹⁶ Huyya mewan hu hakey ni beken ni kayyaggud. Newada hu tuu eyad ta-pew ni puyek ey hi-yanen tulli e endin hekey tu ittabin ni hipan wadan hi-gatu. Endi silbin nan-aatuan tu, heni tu ingngunungunuan hu dibdib.

¹⁷ Yan ketaggu tu ey endi yayyaggud tu e kaum-lelemyung, kameduddukul, kamanligligat niya kaumbubunget ni neyun.

¹⁸ Et humman hu, ya kayyaggud dedan ni pehding eyan ansikkey ni biyag eyad ta-pew ni puyek ni indawat Apu Dios ey mekangngan, menginnuinum, niya man-am-amleng itan mangngunggunnu anin ni hipa humman ni ngunu.

¹⁹ Hedin kantu et indawtan dakan Apu Dios ni kinedangyan winu hipan tenged ni nebalol ey pan-am-amlengim ida humman. Ey ya kayyaggud ni pehding ey mampesalamat kan Apu Dios, ey man-am-amleng kan mangngunnu tep humman indawat nan Apu Dios.

²⁰ Ya tuun henin nunman tuka pehding ey eleg umlemyung ni mannemnem ida lan nelabah ni

tsimpuh tep indawtan Apu Dios ni pan-amlengan tu.

6

Eleg pandinneli hu kinedangyan

¹ Wada mewan hu lawah ni peteg ni kaumhulun ni kakemunnunnuin nemnem idan tuu eyad ta-pew ni puyek.

² Ma-nu tep kaiddawat nan Apu Dios ni tuu hu kinedangyan, e henin pihhu, payew, baley niya dayaw et wadan emin hu pinhed tu. Nem eleg i-abulut nan Apu Dios ni da pan-am-amlengan humman idan kinedangyan. Ey lektattuy hin-appil ali kumedek ni tuu hu memeltan idan nunman ni emin. Endi silbi tudda humman ey beken ni kayyaggud hu hanniman ni meippahding.

³ Anin na-mun umlaw di hanggatut hu u-ungngan hakey ni tuu ey andukkey ni peteg biyag tu, nem hedin endi amleng tud biyag tu niya eleg ali meippaptek ni ketteyyan tu, ey i-imman etan gelang ni netey eman ni neiungngaan tu nem hi-gatu.

⁴ Humman ni gelang ey umlaw etan di engeenget e bebley ni netey ey eleg pay na-mu mangedanan,

⁵ ey eleg tun hekey ang-angen aggew winu eleg tu pay amta e wada kandan aggew. Nem i-imman ni hi-gatu tep man-iyyatudman nem ya etan tuun andukkey biyag tu ey endi damengu amleng tu.

⁶ Tep anin na-mun wada hakey ni tuun meteggun dewwan libun toon nem endi damengu amleng tud biyag tu ey endi silbin neitu-wan tu tep mettey daman henin edum ni tuu.

⁷ Emin hu tuu ey daka i-anteng ni mangngunnu ma-lat wada kennen da, nem endi etan kaney 'Hiyya law'.

⁸ Anin ni nekannemneman hu hakey ni tuu et beken kekkeddukdul nem ya etan tuun endi nemnem tu. Ey anin ni inamta etan ni newetwet hu kayyaggud ni pehding tu et endi gun-uden tu.

⁹ Heballi man-am-amleng itad hipan wadan hekitta, nem ya an gangaman hu hipan eleg hanggela. Endi silbitu, heni kapeppepduga dibdib.

¹⁰ Emin hu kamekapkapyaya ey neiplenuh dedan lan nunman. Hi Apu Dios hu nengiplenuh ni pambalanan ni hakey ni tuu, et humman hu, eleg itsu manlillah ni hi-gatu meippanggep ni nunman.

¹¹ Hedin tagan hu ehel, ey lektattuy endi tunung tu. Et humman hu, heballi kekkennengen hu ehelen.

¹² Hipa nengamta hedin hipa panyaggudan ni tuu eyad ansikkey niya endi silbi tun neitu-wan tu eyad ta-pew ni puyek? Heni kamangkelebbah ni ebuh ni alinnew. Hipa nengamtan meippahding alin edum ni aggew hedin netey itsulli law?

7

¹ Nebalbalol hu dayaw ni tuu nem ya kengingnginnaan ni bangbanglu. Ey kekkeddukdul etan aggew ni kaketteyi nem ya kakei-ungngai.

² I-imman hu umlaw ni mekiammuammung di wada netey nem ya an mekiammuammung di wada am-amleng. Tep ya katey hu kamengip-penemnem e emin hu tuu ey mettey.

³ Ey i-imman hu umlelemyung nem ya umngeni-ngi tep kaumbaddang hu lemyung di yaggudan ni elaw.

⁴ Ya nenemneman ni tuu ey hin-addum ni limmemyung nem ya tuun endi nemnem tu ey kaumngeni-ngin ingganah.

⁵ I-imman hu ibbunget daitan nenemneman ni tuu nem ya daita daydayawen ni tuun endi nemnem tu.

⁶ Endi silbin ngi-ngin endi nemnem tu, henin hebit e endi silbi tun pengittungnguan tep kamampeessin ebuh.

⁷ Kamambalin ni endi nemnem tu hu hakey ni tuun nenemneman hedin he-ulen tu edum tun tuu ma-lat piliwen tu limmu tu. Ey hedin ebbuluten ni tuu daka idduul ni hi-gatu ma-lat ipahding tu beken ni limpiyuh ey humman kamebahbah ni nemnem tu.

⁸ Kekkeddukdul hu gibbuhen hu inlapun ngunu nem ya ita kahinlapui mewan ni hakey. Ey kekkeddukdul hu neanus ita nem ya ippilit hu pinhed e hekitta meunnud.

⁹ Ang-ang mu et beken kan nelakah ni umbunget niya beken ni an ittetengged diman tep henin nunman hu elaw ni endi nemnem tu.

¹⁰ Endi silbitu hu kaney "Kedukdul la hu biyag ni nunman nem yan nunya?" Tep endi nengamta hedin makulug huyya winu eleg.

¹¹ Ya laing ey heni daman kinedangyan, ya kakulugan tu ey kekkeddukdul hu laing.

¹² Tep dammutun ussalen ni tuu hu laing tu niya pihhuh tu ma-lat alen tu pinhed tu. Nem ya importanteh ni amtaen ey hedin ussalen hu

laing niya nemnem ey meihwang itad hipan mekapkapyanya.

¹³ Nemnem tayu kedidda emin hu impahding Apu Dios, kaw wada hakey ni tuun kabaelan tun mengi-andeng idan nepikun kinapya tu?

¹⁴ Itsu kaman-am-amleng hedin kayyaggud emin kamekapkapyanya. Nem hedin dimmateng ni hi-gatsu ligat ey mahapul ni nemnemen tayu e nalpu dama humman nan Apu Dios. Humman keang-angan tu e eleg amtan tuu hedin hipa mekapkapyan edum ni aggew.

¹⁵ Huyyan nambiyagan kun endi silbitu ey inang-ang ku e wadadda kayyaggud elaw tun tuun ansikkey biyag da ey wadadda lawah ni tuun andukkey biyag da.

¹⁶ Et humman hu, entan tu pemahhig kumamman ni pehding hu kakkayyaggud ey entan kenemnemi kumamman ni peteg ma-lat eleg mebahbah neitu-wan.

¹⁷ Entan mewan tu pemahhig ni pehding hu lawah tep hedin hanniman ey endi nemnem yu. Kele yuka abtui ketteyyan yu?

¹⁸ Heballi kekkennengen hu pehding. Tep ya tuun hi Apu Dios tuka u-unnuda ey kayyaggud ngu dedan pambalanan ni tuka ippahding.

¹⁹ Ya nenemneman ni tuu ey e-etteng hu kabaelan tu nem ya hampulun aap-apu etan di bebley.

²⁰ Endi kumamman hu hakey ni tuu eyad tapew ni puyek ni kayyaggud ni ingganah hu tuka pehding e endin hekey tuka panliwwasi.

21 Entan an pantuttunggul ni kae-e-helan tuu tep entanni ey dedngelen mu lawah ni e-helen ni bega-en mun hi-gam.

22 Tep anin ni hi-gam et inamtam e hin-addum ni lawah muka e-helan edum mun tuu.

23 Hedin hi-gak man, pinatnaan kun inusal hu kalinaing kun man-ewwat ni emin idan nunya nem neligat kun ewwatan.

24 Hipa anhan humman ni kalinaing? Neligat ni peteg ni meewwatan. Kaw wada hakey ni tuun wada kabaelan tun man-ewwat idan nunya.

25 Intaggan ku nemnem ma-lat maawatan ku laing niya ma-lat amtaen ku hu gaputun newadaan ni emin. Nem ya amtak ey ya tuun eleg tu nemnema ni impahding tu pehding tu niya tuka pehding hu lawah ey endi nemnem tu.

26 Neamtaan ku pay e ya biin tuka pebeyyad annel tud lalakki ey lawah ni peteg nem ya katey tep ya hanniman ni bii ey kamei-ellig di bitun keknaan. Ey ya etan ngamay tun tuka i-akwal ey kamei-ellig bangkiling ni umpepden. Nem endi kabaelan tun memden etan ni lakin kamengippeamleng nan Apu Dios. Ya neliwtan ni laki hu nelakah tun keknaan.

27 Yan nunya ey heninnuy hu inedal kun nengipatnaak ni mengeddal ni emin ni hipan kapehding.

28 Yad hanlibun lalakki ey wada na-mu hakey ni nakka pandinneli, nem yaddad bibi-i ey endi anin hakey.

29 Ya hakey mewan ni inedal ku ey heninnuy: Hi Apu Dios ey lintu tu tuun kayyaggud nem

wada hakey ey pinhed tun u-unnuden hu wadad nemnem tu anin ni neihla.

8

¹ Kayyaggud et hedin nenemneman hu tuu et maawatan tu niya amtaen tun emin hu hipan kamekapkapy. Ya laing ey tuka peimmih hu tuu et eleg makmaklung hu angah.

² U-unnud yu hu kaimmandal ni patul tep humman insapatah yud hinanggan Apu Dios.

³ Entan tu nemnem ni eleg mengippahding ni ngunum, anin ni eleg mu pinhed humman ni ngunu. Niya entan tu da-yunidda hu kaman-nemneman ni mengippahding ni lawah. Tep kastiguen alin patul hu eleg mengu-unnud ni hi-gatu.

⁴ Emin hu kapehding ni patul ey kameippuun di et-eteng ni kelebengan tu. Et humman hu, endi hakey ni mabalin ni mengehding ni hi-gatu.

⁵ Yadda kamengu-unnud ni hi-gatu ey eleg ida mekastigu. Ya nenemneman ni tuu ey inamta tu pehding tu niya inamta tu tsimpuh ni pengipahdingan tu.

⁶ Em, wada neiptek ni tsimpuh niya neiptek ni pehding ni emin ni hipan meippahding anin ni tsimpuh ni ligat.

⁷ Endi hakey ni tuun nengamta hedin hipalli mekapkapy ey endi hu mengippeamtan hi-gatsu.

⁸ Ey endi hakey ni tuun dammutun ikka-leg tu ketteyyan tu. Ya katey ey henin dibdib e endi hakey ni tuun kabaelan tun mengippesikked. Ey ya katey ey heni gubat e eleg mabalin ni

ita umbesik et hi-yanen. Et humman hu, endi namnamah idan lawah ni tuun kamengiddinnel ni kinalaing dan mengihwang ni annel dan tsimpuh ni ketteyyan da.

⁹ Ninemnemnem kuddan emin huyyan kamekapkapy a eyad ta-pew ni puyek, et kangkud nemnem kuy: Kapyatun kapanhelheltap ni tuu hu edum da.

¹⁰ Ey inang-ang ku lawah ni tutu-un nei-daydayaw ni neikulungan da. Neligat ni meewwatan tep ida man anhan kaumlaumlaw di simbaan ni ketaggu da ey hi-gada daka day-dayawa etan di bebley ni nengipenahdingan dan lawah.

¹¹ Mukun kaippahding ni tuu hu lawah ey tep eleg mei-indah hu kastigu da. Et humman hu, kanda na-mu nem eleg ida mekastigu anin ni ippahding da lawah.

¹² Anin meminhangatut ni mambehhul hu hakey ni tuu ey nanengtun mategu, et inamtak e kekkeddukdul hu biyag idan kamengu-unnud nan Apu Dios.

¹³ Ey inamtak e yadda lawah ni tuu ey ansikkey hu pambiyagan dan kayyaggud heniddan alinew e anggagannu ey neendi tep eleg da u-unnuda hi Apu Dios.

¹⁴ Wada mewan hu kamekapkapy a eyad ta-pew ni puyek ni eggak han-awat. Hin-addum ni yadda kayyaggud ni tuu hu kapanhelheltap ni edum da ey hin-addum mewan ni yadda lawah ni tuu hu kakeippahdingin kayyaggud. Eleg ni hekey meewwasi.

¹⁵ Et humman hu, ya kuma dedan hu pan-am-amlengan hu ippenahding. Kedukdul hu mam-mangngan niya menginnuinnun ita ey nan-am-amleng ita. Huyya ew ngu dammutun pehding ni tuun panliwwan tun neligat ni biyag ni indawat Apu Dios idan tuu eyad ta-pew ni puyek.

¹⁶ Ey gapu tep pinhed kun peteg ni meewwatan hu meippanggep ni kamekapkapyaya eyad ta-pew ni puyek ey lektattuy neamtaan ku e endi pappeg tu kapehpehding ni tuun kewa-wa-wa anin ni hileng.

¹⁷ Ey eleg metlaing meewwasin emin hu kapehpehding Apu Dios, anin ni hipa pehding. Anin idan kelalla-ingan ni tuu et eleg da kaya amta emin anin ni kanday inamta da.

9

¹ Intattagngan ku nemnenemnem ey lektattuy immalid nemnem ku e anin ni hi Apu Dios hu nengiebulut ni kapehpehding idan kayyaggud e nenemneman niya nelaing ni tutu-u et endi nengamta hedind bendisyonan idan Apu Dios ni nunyan ketaggu da.

² Nan-iingeh hu pambalanan alin tutu-u, kayyaggud winu lawah, kamekangngu-unnud nan Apu Dios winu eleg, yadda kaman-appit et yadda eleg. Ya kayyaggud ni tuu et ya lawah ni tuu ey nan-ingnegeh meippahding ni hi-gadan dewwa. Ey ya tuun kamansapatah et ya tuun eleg mansapatah, ey nan-ingnegeh hu meippahding ni hi-gadan dewwa.

³ Tep emin hu tuu ey mettey. Huyya lawah ni kamekennapkapyaya eyad ta-pew ni puyek. Et

humman hu, eleg ikkaguh ni tuun mengippahding ni kayyaggud, et yadda pinpinhed da hu daka ippahding, anin ni lawah, tep mettey ida metlaing.

⁴ Nem wada namnamah idan mategu. Wada etan kandan 'I-imman hu mategun ahhu nem ya netey ni layon'.

⁵ Makulug humman! Tep hedin ya mategu ey amta da e mettey ida, nem hedin yadda netey ey endi inamta da. Endilli da gun-uden ey meliwwan idalli.

⁶ Yadda ginibegibek dan ketaggu da e henin impeminhed, ya hingit niya ameh ey endi law. Ey endi law bibbiyang da hedin hipa kameippe-nahding eyad ta-pew ni puyek.

⁷ Et humman hu, pan-am-amleng kan mam-mangngan niya mengi-innum tep huyya pehding mu ey kai-abulut Apu Dios.

⁸ Ey pambalwasi kan kayyaggud niya pan-usal kan bangbanglu.

⁹ Pan-am-amleng kan meki-addum ni ahwam ni pinpinhed mu eyad biyag ni indawat Apu Dios ni hi-gam. Em, pan-am-amleng kan mambi-biyag tep huyyan ebuh hu gun-udem eyad neligat ni ngunun keituan.

¹⁰ Anin ni hipa humman ni ingngunum et iyayyaggud mun mengingngunnu, tep endi law hu ngunu, ya planuh, ya adal niya laing etan di bebley ni netey ni lawwam.

¹¹ Ya mewan hakey ni inang-ang ku ey beken etan keka-ka-letan hu kamengapput ni ingganah di bebbessik. Ey beken ida ketultuledan ni kamengapput ni kenayun di gubat. Yadda

dama nenemneman ey dakel ni hi-gada hu newetwet. Anin idan nelaing et beken ni hi-gada kaumkedangyan ni kenayun. Ey beken niyadda nan-adal hu kamengellan kenayun ni eta-gey ni saad tep emin tuu ey wada lawah niya kayyaggud ni kameippahding ni hi-gada.

¹² Endi hakey ni tuun nengamtan hipa mekap-kapyan hi-gatu, heniddan deleg ni meknad sigay ey heniddan sisit ni meknad lingen. Tep nekekemtang ni wada neipahding ni lawah.

¹³ Wada mewan hu hakey ni inedal ku eyad ta-pew ni puyek e humman keang-angan tu hedin hipa kapannemnem ni tuu meippanggep ni kalinaing.

¹⁴ Heninnuy: Wada hakey ni bebley ni hah-hakkey nambebley e ginubat ni patul ni et-eteng kabaelan tu. Linikweh tu humman ni bebley et mandaddan ni memahbah ni luhud ma-lat hegepen tu.

¹⁵ Yadman ni bebley ey wada hu tuun nelaing e inamta tu pehding dan mengihwang ni nunman ni bebley da. Nem humman ni tuu ey newetwet et endi anhan hakey ni kamengibbilang ni hi-gatu. Hipa silbin laing ni nunman ni tuu?

¹⁶ Et ya ngu kangku ey i-imman hu kalinaing nem ya elet, nem ay anin ni nelaing hu hakey ni tuu nem newetwet ey endi kamenengngud niya mengngel ni tuka e-hela.

¹⁷ Nem i-imman ni dedngelen hu ehel ni nelaing ni tuu, nem ya tekuk ni ap-apuddan tutu-un endi nemnem tu.

¹⁸ Ya kalinaing ey et-eteng ibaddang tu nem ya dakel ni almas ni kameussal di gubat. Nem ya

kabaelan ni hakey ni lawah ni tuu ey bahbahen tu hu dakel ni kayyaggud.

10

¹ Yadda netey ni aggiyet ey daka hemmuyi hu hambusih ni bangbanglu. Heni daman ekket ni keihhallaan e bahbahen tu kalinaing niya dayaw.

² Ya nenemneman ni tuu ey kayyaggud tuka pehding nem ya endi nemnem tun tuu ey lawah tuka pehding.

³ Ey ya etan tuun endi nemnem tu ey kamaka-ang-ang di elaw tu hu kakulang ni nemnem tu ey hi-gatu ngu hu mengippeamtan kakulang ni nemnem tu.

⁴ Hedin imbunget dakan ap-apum, ey entan pan-ekal di ngunum. Pemeggam i-ineng hedin wada lawah ni nekapkapy a et lektattu kaya ey neliwwan hu neka-ihhallan neipahding.

⁵ Wada mewan hu lawah ni inang-ang kun meippanggep idan aap-apu eyad ta-pew ni puyek.

⁶ Ya etan endi nemnem tun tutu-u hu daka ihhad di eta-gey ni saad nem eleg da iddawsidda nenemneman ni kedangyan ni tuun lebbeng tun keiddeyyawan tu.

⁷ Wadadda mewan inang-ang kun bega-en ni nantakkay di kebayyu, ey yadda etan u-ungngan patul ni kan himbut ni hi-gada ey kamandaddallan.

⁸ Hedin mengu-ku kan bitu, ey ang-ang mu, tep entanni ey hi-gam kumedek hu me-gah diman. Ey hedin memikwal kan tuping ey ang-ang mu tep entanniy wada mengellat ni hi-gam.

⁹ Hedin ya mampehhek ni batu ngunum, angang mu tep entanni ey yalli batu manlipput ni hi-gam. Ey hedin menikhal kan keyew, ey angang mu tep entanni ey wahay ali manlipput ni helim.

¹⁰ Hedin nangpuh tadem ni wahay mu et eleg mu ta-lida, ey mahapul ni menge-elet kan menikhal et lektattuy nemahhig atum ey ekket dinikhal mu. Heballi ta-liden dedan hu wahay et han usala. Ussalen laing ma-lat bumaddang et kayyaggud hu pambalanan ni pehding.

¹¹ Endi law silbi tun an pengeyyuman ni uleg hedin killat daka.

¹² Ya kae-helan nelaing ni tuu hu kamengippedeyyaw ni hi-gatu, nem ya tuun endi nemnem tu ey ya melpud bungut tu memahbah ni hi-gatu.

¹³ Hedin kaillapun endi nemnem tun tuun menge-ehhel ni legelegem, ey lektattuy heni law kaman-angngaw.

¹⁴ Ya tuun endi nemnem tu ey heni inamta tun emin hu meippahding ni edum ni aggew ey humman ida man anhan tuka an e-e-hela! Nem kaw hipa kuma nengamtan mekapkapyan edum ni aggew?

¹⁵ Ya tuun endi nemnem tu ey nelakah ni meettu ey tuka pekalliggata angkepaw ni ngunu.

¹⁶ Anggehemekek ida bimmebley hedin uungnga hu patul da ey ebuh hamuhamul ni kapehpehding ni aap-apu da anin ni kakkab-buhan.

¹⁷ Nem man-am-amleng ida bimmebley hedin nenemneman hu patul da niyadda aap-apu da e

ya ngunu da daka ipapaptek e beken ni ya hamul niya inum hu daka pehpehding.

¹⁸ Ya etan tuun makahhigan mengiyayyaggud ni atep ni baley tu ey lektattuy nantudu baley tu et madunut.

¹⁹ Ya hamul niya inum ey kaum-idwat ni amleng. Ey hedin wada pihhuh, ellan emin hu pinhed.

²⁰ Eleg pihhuladda patul niyadda kekeddangyan anin ni yad nemnem mun ebuh winu yad kuwaltuh mu, tep entanni ey an idaddatteng idan sisit hu inhel mu.

11

¹ Kayyaggud hu madewat ita tep hakey ni aggew ey mambangngad ali indawadawat mu.

² Ey kayyaggud hu eleg ituppug di hakey ni tuu hu iddawtan tep eleg mu amta hedin edum ni aggew ey mahapul mu et-eteng ni baddang.

³ Hedin mahdel hu kulput et nan-enget ey nanna-ud ni um-udan. Hedin nalngeh hu keyew et netu-li ey mannenneng etan di netu-lian tu.

⁴ Hedin ihehhegged ni tuu hu pantenneman tun kayyaggud ni tsimpuh, ey lektattuy endi ennien tu.

⁵ Neligat ni ewwatan hu elaw Apu Dios, henin dibdib e eleg amta tuka kelpui niya tuka lawwi. Henin kakepkelin gelang di egeh inetu e eleg amta hedin hipa inna-nu tun an napkel.

⁶ Taggan yu tanem ni hipan kameitnem et kumpulmih ni umtagu tep eleg inamta hedin hipadman umtemel. Hipa inamta hedin umtemel emin.

⁷ Kayyaggud metattaggu ita et man-am-amleng ita nid kawwalwal.

⁸ Andukkey na-mu winu ansikkey hu pambiyagan ni tuu nem ya kayyaggud ey man-am-amleng di biyag tu. Nem mahapul ni nemnemen tu e medettengan ali dakel ni aggew ni napnun ligat e kamei-ellig di engeenget. Endilli damengu hu silbin emin ni mekapkapy.

⁹ Hi-gayuddan kaungaunga ey pan-am-amlengi yu keu-ungnga yu. Ipahding yun emin hu pinhed yun pehding. Nem mahapul ni nemnemen yu e huwetan Apu Dios emin hu pehding yu.

¹⁰ Et humman hu, ang-ang yu et endi yu pehding ni umhulun ni lemyungan yu winu dedgehan ni nemnem yu, tep mahapul ni nemnemen yu e anggegannun mepappeg hu kinau-ungnga yu niya elet yu.

12

¹ Entan tu liwwan hu nanletun hi-gayu eyan keu-ungnga yu. Dayaw yu hi Apu Dios ni nunyan keu-ungnga yu, tep medetengan ali neligat ni tsimpuh e neligat hu biyag et kanyulliy “Endi am-amleng kud biyag ku.”

² Hedin meka-a-amma kayulli e heni kulang heyaw ni bulan niya aggew ni penang-ang yu, ey heni nekulputan hu emin, et han yu law nemneman mandeyyaw nan Apu Dios ey neladaw law.

³ Yallin nunman ey nekakkapuy kayu e endilli law elet ni ngamay yu. Umgeygey ali pukel yu, ey hahhakkey ngipen yu niya megudabbaan ali mateyu.

⁴ Eleg ali law pakadngel tangila yu et eleg yu law handengel hu hipan umtenul di dallin, anin idan kamambeyyu. Nem anin alin ehel ni sisit et iggibek yu et umbangun kayu.

⁵ Umtakut kayulli law ni umlaw di wada eta-gey tep anggetakkut ni kayu mandalladallan diman. Meliggatan kayulli law ni mandellan ey eleg yulli law han-ipahding hu pinhed yun ippahding. Anin ni bewek yu et mambalin alin uban ni emin. Ngannganah law ni medettengan hu kepapegan ni biyag yu et meillaw ali annel yud panha-adan tun ingganah. Ey umlelemyung idalli mengikkullung ni hi-gayu.

⁶ Em, nemnem yu hu nanletun hi-gayu eyan keu-ungnga yu, et han medatngan etan tsimpuh ni mei-ellig kayu law di silber ni kadena ni nakhat, ya balituk ni duyun naphik, ya bewed ni naphik niya linubid ni nepegtang.

⁷ Yallin nunman ey meibbangngad hu annel tayud puyek ni nalpuan tu ey mambangngad dama linnawa tayun Apu Dios e nengidwat ni hi-gatsu.

⁸ Kan etan ni mittuduh ni nengituttuddudan nunya ey “Endi silbin emin.”

⁹ Nenemneman etan mittuduh et humman hu, intuttudu tuddan tutu-u hu hipan inamta tu. Ey inedaedal tudda humman ni tugun et patnaan tudda ey hiyya numan e makulug.

¹⁰ Humman ni mittuduh ey beken ni nelaing ni ebuh nem kayyaggud hu tuka pantuttuddu niya makulug hu tuka ituttuddu.

¹¹ Ya kae-helan nelaing ni tuu ey kamei-ellig etan di hulkud ni kamampattul ni tuka

ussalan mengippengnguluddan tuka ippattul. Ey yadda humman ni kayyaggud ni tugun ey mannananeng e henidda patak ni neihammad di neipetakan tu. Nalpuddan emin nan Apu Dios e kamei-ellig ni kamampattul ni hi-gatsun emin.

¹² Nem helipat-im e u-ungngak et huyyaddan ebuh ni kayyaggud ni tugun hu u-unnudem. Tep endi pappeg ni kameittudek ni libluh, ey hedini kantu et ittudek emin hu tugun ey um-inglay ka metlaing hedini kammuy bidbiden mun emin.

¹³ Ya keim-importantehan idan emin eyan neituttuddu ey ya pandeyyawan tayun Apu Dios niya pengu-unnudan ni tugun tu, tep huyyadda neipunaan idan lebbeng tun pehding ni emin ni tuu.

¹⁴ Hi Apu Dios hu huwet tayud emin ni tayu kapehpehding, kayyaggud winu lawah, anin idan eleg meamtan impahding tayu.

Ya ehel apu Dios
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6